

Csordás Sándor

A biztonság régi és új szerepe a büntetés-végrehajtásban

Az utóbbi években világszerte olyan események történtek, amelyek szükségessé tették a biztonsággal kapcsolatos elmélet és gyakorlat átértékelését. Mindezek hatással vannak a büntetés-végrehajtás biztonságára is. Ugyanakkor a büntetés-végrehajtás területén zajló változási folyamatok is megkövetelik a biztonság szerepének újraértelmezését. Ennek során azonban az új fejlemények mellett meg kell tartani a jól bevált régi elemeket is. Jelen dolgozatomban a biztonság új értelmezésének felhasználásával globális áttekintést kívánok nyújtani a büntetés-végrehajtás biztonsági rendszeréről.

1. A biztonság általános fogalma, valamint a fogvatartás biztonságának fogalmi elemei

1.1. A társadalomban minden személy és minden szervezet alapvető joga, hogy biztonságban éljen, létezzen és tevékenykedjen. Az emberek személyi biztonságához való jogát nemzetközi egyezmények¹ deklarálják, és az Alkotmány² is biztosítja azt.

A biztonság az emberi élet alapvető létszükséglete, az élet minden mozzanatánál jelen van. Az egyes emberek, a családok, a kisebb-nagyobb közösségek, az egész társadalom és az egész emberiség csak megfelelő biztonságban létezhet.

A biztonság a veszéllyel együttesen értelmezhető. A biztonság és a veszély az élet minden mozzanatánál együttesen van jelen, egymással kölcsönös kapcsolatban áll ellentét pár.³ Más megfogalmazásban: az emberi tevékenységnek nincs egyetlen mozzanata sem, ahol veszélyek és kockázatok ne jelentkeznének.⁴ A biztonság akkor érvényesül megfelelően, ha a veszély lehetősége minimálisra csökken, ha viszont a veszély eluralkodik, akkor a biztonság lehetetlenné válik.

A biztonság állapota mindig a veszély kiküszöbölésének fokától függ. Abszolút biztonság elméletileg nem létezik, mert az összes lehetséges veszélyforrás teljes kiküszöbölése lehetetlen. Még a legbiztonságosabbnak tűnő helyzetekben is jelen van a veszély, illetve a kockázat valamilyen csekély lehetősége. Veszélynek nevezzük azt az ál-

1 Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 3. cikke, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 9. cikke, az Emberi Jogok Európai Egyezményének 5. cikke.

2 Az Alkotmány 55. § /1/ bekezdése: „A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra...”

3 Csordás Sándor: Objektumvédelem I. Szerkesztette: Nán Jenő. Alfa kiadó, Budapest, 1996. 82. old.

4 Finszter Géza: A rendőrségek megvalósult reformja. Kriminológiai Közlemények 63. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2007. 101. old.

lapot, amely valamilyen társadalmilag elfogadott érték sérelmét okozhatja, kockázaton pedig a sérelem bekövetkezésének a valószínűségét értjük.⁵

A veszély konkrétan különböző szinteken létező veszélyforrásokban testesül meg, amelyek a körülmények alakulása folytán állandó változásban vannak. Egyes veszélyforrások megszűnhetnek, valamint új veszélyforrások keletkezhetnek.

A jelenkori világunk biztonságát veszélyeztető tényezőkkel az ENSZ is foglalkozik. Az 1994-ben végzett kutatás eredményeképpen készített ENSZ Fejlesztési Program a biztonságot veszélyeztető tényezőket két szinten osztályozza:

1. lokális szinten jelentkező veszélyforrások:

- a) a gazdasági biztonságot,
- b) az élelmiszer biztonságot,
- c) az egészséget,
- d) a természeti környezetet,
- e) a személyes biztonságot,
- f) a közösségi biztonságot,
- g) a politikai biztonságot veszélyeztető tényezők;

2. globális szinten jelentkező veszélyek:

- a) a népességnövekedés,
- b) a globális szintű jövedelemkülönbségek,
- c) a növekvő migráció,
- d) a természeti környezet pusztulása,
- e) a kábítószer-kereskedelem,
- f) a nemzetközi terrorizmus.⁶

A Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről szóló 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat 2. cikkelye megállapítja, hogy „lényegesen megnőtt és összetettebbé vált a kockázatok és veszélyforrások köre”. A Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról szóló 2073/2004. (IV. 15.) Korm. határozat II. fejezete kimondja, hogy „az átrendeződő nemzetközi rendszer sajátossága, hogy abban egyszerre vannak jelen a hagyományos biztonsági kockázatok és az új, gyakran globális megjelenésű vagy kiterjedésű fenyegetések. Az új típusú fenyegetések és kihívások változatosabbak, kevésbé láthatók és előre jelezhetők. Jellemző tendencia a külső és belső kockázati tényezők közötti határvonal elmosódása. A kockázati tényezők globális, regionális és belső szinten, de általában nem egymástól elkülönülten, hanem egyszerre és egymást erősítve jelentkeznek.”

A biztonság negatív megfogalmazásban a veszélyek és kockázatok hiányát jelenti.

A biztonság általánosságban veszélyektől, bántódástól mentes, zavartalan, nyugalmi állapotot jelent. Az életviszonyoknak, dolgoknak olyan rendje, olyan állapot, amelyben zavarnak, veszélynek, kellemetlen meglepetésnek nincs, vagy alig van lehetősége, amelyben ilyentől kevésbé kell tartani.

5 Finszter Géza i. m. 101. old.

6 Kondorosi Ferenc: A biztonság új dimenziói. Börtönügyi Szemle 2006. 4. szám 4-5. old.

A biztonság általános fogalma a veszélyek és kockázatok struktúrájához igazodva, illetve abból következően globális, regionális és belső (országos) szinteken realizálódik.

A biztonság általános fogalma belső (országos) szinten minden személy és közösség esetében érvényesül, ugyanakkor mégsem általában, hanem mindig konkrét formában jelenik meg, vagyis valamely személy vagy közösség adott időben, helyen és körülmények közötti biztonsági állapotaként létezik.

A hagyományos értelemben vett, úgynevezett **strukturális biztonságnak** különböző szintjei különböztethetők meg, úgymint általános, különös és egyes szintek.

Egy adott ország esetében az **általános szint** az ország külső és belső biztonsága. A belső biztonságon belül szintén általános szinten van jelen a közbiztonság, a környezet biztonsága, a szociális biztonság, a jogbiztonság stb. Az általános biztonsági szinten különös jelentősége van a **közbiztonságnak**, amely a társadalmi együttélés rendjének jogilag szabályozott olyan helyzetét jelenti, amelyben az egyes emberek és közösségek léte, tevékenysége, javai biztosítottak az illetéktelen támadásoktól. A közbiztonság akkor érvényesül megfelelően, ha a társadalom ellenőrzése alatt tudja tartani, illetve jelentős mértékben meg tudja akadályozni a súlyos társadalomellenes magatartásokat.

A **biztonság különös szintjét** képezik a különböző típusú társadalmi viszonyok, különböző szervezetek, illetve tevékenységfajták sajátos biztonsági körülményei. Például: a tűzbiztonság, a munkavégzés biztonsága, a vagyonbiztonság szinte minden szervezet esetében érvényesül. Tipikus biztonsági körülményei vannak például vegyi üzemeknek, a bankoknak, az áruházaknak, a kórházaknak, a börtönöknek stb.

A különös biztonsági szinten belül az **egyes konkrét szervezetek** sajátos biztonsági körülmények között léteznek. Például a börtönökre vonatkozó tipikus biztonsági körülmények az egyes börtönök esetében sajátosan érvényesülnek.

Az egyes szervezetek meghatározott célra szerveződött emberi közösségek, amelyek létesítményekkel (szaknyelven: **objektumokkal**), vagyontárgyakkal rendelkeznek. A létesítményekben emberek tartózkodnak, akik valamilyen tevékenységeket végeznek. Ennek megfelelően biztonságuknak három fő eleme különböztethető meg, úgymint a személyi biztonság, a vagyonbiztonság és a tevékenység (működés) biztonsága:

- a személyi biztonság az emberek életére, testi épségére, egészségére, személyi szabadságára,
- a vagyonbiztonság a létesítmények, vagyontárgyak meglétére, sértetlenségére
- a működés biztonsága a feladatok, tevékenységek zavartalanlására terjed ki.

Erre figyelemmel az **objektumok biztonsága** olyan helyzetet, állapotot jelent, amelyben az ott tartózkodó emberek élete, testi épsége, az anyagi javak léte, sértetlensége, továbbá az objektumok belső rendje, működése megfelelően biztosított a biztonságukat sértő vagy veszélyeztető cselekményekkel és eseményekkel szemben.

A **biztonságnak külső és belső oldalai** különböztethetők meg. A biztonság külső oldala azt jelenti, hogy az egyes objektumok biztonságát a külső körülmények is befolyásolják, ugyanakkor az objektum biztonsági állapota is befolyásolja a környezetét. A biztonság belső oldala az objektumon belüli biztonsági helyzetet foglalja magában.

A szakirodalomban megkülönböztetnek **objektív és szubjektív biztonságot**. Az objektív biztonság a valós biztonsági helyzetet jelenti, a szubjektív biztonság pedig ennek tükröződése az emberek tudatában. A szubjektív biztonsági érzet eltérhet az objektív biztonsági helyzettől. Az emberek alulértékelhetik a biztonságot, vagyis a kedvező valós biztonsági helyzetet bizonytalanságként élethetik meg. Amennyiben pedig a biztonsági helyzetet túlértékelik, vagyis a valóságosnál jobbnak ítélik, úgy hamis biztonságérzet alakulhat ki bennük.

Napjainkban – a kockázati tényezők növekedése miatt – a biztonság kérdése egyre bonyolultabbá és fontosabbá válik. Egyre inkább érzékelhető, hogy a strukturális vagy horizontális⁷ biztonságfogalom mellett a hangsúly az egyén és a közösség érdekeit szem előtt tartó, úgynevezett **humán biztonság** fogalomra tevődik át. „A hagyományos biztonságról a humán biztonságra helyezett hangsúly azt jelenti, hogy a biztonságot olyan átfogó fogalomként kell meghatározni, amely a katonai jellegű veszélyforrások mellett tartalmazza mindazokat a kockázatokat, amelyekkel az egyén korunkban szembesül, amelyek életét, mindennapjait befolyásolják..... a humán biztonságfogalom nem veti el a hagyományos biztonság tárgyának szükségszerűségét, de a biztonság fogalmát új dimenziókkal bővíti ki..... a biztonság alanya már nem az állam, hanem az ember, mind individuális, mind pedig globális értelemben.... ez természetesen nem azt jelenti, hogy az állam biztonsága jelentéktelen lenne, tény azonban, hogy a 21. századra az egyént és a társadalmi közösségeket sokkal több veszélyforrás éri, mint az államot.”⁸

1.2. A személyi biztonsághoz való jog egyetemes jellegű, vagyis az ember hollététől függetlenül érvényesülnie kell. Így **a börtönben lévő embereknek is joguk van a biztonságos létezésre és tevékenységre**. Az ENSZ által kiadott „Minimum irányelvek a letartóztatott személyekkel való emberséges bánásmódról” ajánlásának gyakorlati alkalmazásáról készített nemzetközi kézikönyv is előírja: minden börtönvezetés elsődleges kötelessége biztosítani, hogy a börtön biztonságos legyen a fogvatartottak számára, akik kényszerűen laknak benne és az alkalmazottak számára, akik munkájukat végzik benne. A fogvatartottak és az alkalmazottak egyaránt biztonságban kell, hogy legyenek a személyi biztonságukat, életüket és egészségüket veszélyeztető minden tényezővel szemben, függetlenül attól, hogy mi a veszély forrása. A társadalom is elvárja, hogy tagjai biztonságban legyenek a fogvatartottak esetleges bűnözői tevékenységével szemben. Semmi sem lehet fontosabb, mint hogy **a börtön biztonságos legyen a fogvatartottak, az alkalmazottak és a környezet számára.**⁹

Az **egész börtönrendszer biztonsága** olyan állapot, amelyben az egyes börtönök a rendeltetésüknek megfelelően, zavartalanul működhetnek, a fogvatartottak és a személyzet jogai és kötelezettségei háborítatlanul érvényesülhetnek.¹⁰ A börtönrendszer biztonságán belül megkülönböztethető:

7 Finszter Géza i. m. 102. old.

8 Kondorosi Ferenc i. m. 3. old.

9 Nemzetközi kézikönyv. ENSZ kiadvány, 1995. 13. old.

10 Fejes Imre – Csordás Sándor: Gondolatok a büntetés-végrehajtás biztonsági rendszeréről. Módszertani Füzetek |a Börtönügyi Szemle elődje| 1985. 1. szám 2. old.

– a fogvatartás biztonsága és

– a bv. intézetek mint vendő objektumok biztonsága.

A fogvatartás biztonsága az egyes fogvatartott személyek esetében érvényesül, amely kiterjed a fogvatartás fizikai tényére, a fogvatartott életének, testi épségének megővésére, valamint a bv. intézet, a környezet és más személyek védelmére az általa elkövethető veszélyes cselekményekkel szemben. A fogvatartás biztonsága a fogvatartott hollététől függetlenül mindenütt érvényesül, akár a bv. intézeten belül, akár azon kívül.

A bv. intézet – mint objektum – biztonsága azt jelenti, hogy az ott tartózkodó személyek élete, testi épsége, személyi szabadsága, az anyagi javak sértetlensége, valamint a büntetés-végrehajtási feladatok zavartalan ellátása a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően biztosított a biztonságot veszélyeztető cselekményekkel szemben.

Lényegében ezt fogalmazza meg az Európai Börtön szabályok (a továbbiakban: EBSZ) 49. pontja is, miszerint: a büntetés-végrehajtási intézetben a helyes rendet egyrészt a biztonsági és fegyelmi követelmények figyelembe vételével kell megtartani, a fogvatartottak számára olyan életfeltételeket biztosítva, amelyek tiszteletben tartják az emberi méltóságot...

A börtönrendszer biztonságának külső oldala (security) a szökések megakadályozásával és a visszaesés megelőzésével a társadalom védelmére és az igazságszolgáltatás gyakorlásának zavartalanságára irányul (EBSZ 51. pont). **A biztonság belső oldala (safety)** pedig a bv. intézet belső rendjét, működését, az ott tartózkodó személyek védelmét szavatolja (EBSZ 52. pont). "A szabadságvesztés végrehajtási rendjében meghatározottak ugyanis csak megfelelő biztonsági körülmények között érvényesülhetnek, a büntetés-végrehajtási feladatokat is csak ilyen feltételek mellett lehet végrehajtani.

Mint a biztonság esetében általánosságban, úgy a börtönök biztonsága esetében is megkülönböztethető **az objektív biztonsági állapot és a szubjektív biztonsági érzet**. Az objektív biztonság a börtön biztonságának valódi állapotát jelenti, a szubjektív biztonságérzet pedig az ehhez való tudati és érzelmi viszony. Az objektív biztonság és a szubjektív biztonságérzet általában fedi egymást, de ez nem mindig van így. Ettől eltérhet a börtönben lévő, illetve az azzal kapcsolatba kerülő emberek biztonságához való viszonyulása. Az emberek a börtön objektív biztonsági helyzetét szubjektíven alul, illetve felül értékelhetik. Alulértékelés esetén a bv. intézetben lévő emberek még megfelelő biztonság esetén is bizonytalanságban érezhetik magukat. Felülértékelés esetén pedig hamis biztonságérzet alakulhat ki. Ennek különösen olyan veszélyei lehetnek, hogy a börtön személyzete biztonságosnak érezheti a börtön működését, ugyanakkor a rendkívüli események bekövetkezésének esélye magas fokú lehet.

2. A biztonságos működés alapelvei

2.1. A szabadságvesztés végrehajtásának általános alapelvei a bv. intézetek biztonságos működését is befolyásolják. Emellett a biztonság kiemelt fontosságából adódóan

II André Valloton: A szabadságvesztés büntetések végrehajtása a biztonsági elvek figyelembe vételével. Börtönügyi Szemle, 2006. 2. szám 42. old.

sajátos alapelvek is érvényesülnek. A biztonságos működés alapelvei meghatározó jelentőségűek a biztonsági rendszer kialakítására, a folyamatos biztonságos működésre, valamint a fogvatartás biztonságának egészére.

A Nemzetközi Büntető és Büntetés-végrehajtási Alapítvány Budapesten 2006. február 16-19. között megtartott eszmeeseréje során fogalmazták meg azokat az **ajánlásokat**, amelyek irányadók a biztonságos működés alapelveinek meghatározásakor. Ezek az ajánlások a következők:

- Törekedjenek célszerű egyensúly kialakítására a személyzet és a fogvatartottak között a büntetés-végrehajtási létesítmények biztonságos, pontos és harmonikus működése érdekében;
- A fogvatartottak megfelelő rendszerben történő, diszkrimináció-mentes, ésszerű elosztása, annak érdekében, hogy a biztonság és a bánásmód szintjét a lehető legpontosabban lehessen a börtönközösség összetételéhez igazítani;
- Az arányosság elvének megtartása, illetve a személyi szabadság és autonómia csupán olyan mértékű korlátozása, hogy a korlátozások az intézmény biztonságához vagy megfelelő működéséhez elengedhetetlenek legyenek;
- Az intézet és a fogvatartottak igényeihez alkalmazkodó, több tudományágra támaszkodó biztonsági koncepciók kidolgozása, amelyek a büntetés többi célkitűzését is magukban foglalják, illetve tiszteletben tartják;
- Az emberre, a másik ismeretére, a kölcsönös tiszteletre, a harmonikus kapcsolatok kutatására és az egyén változásának előmozdítására alapuló dinamikus biztonsági elvek kidolgozása és elősegítése;
- A közvetlen biztonság követelményeinek összeegyeztetése a hosszú távú biztonság elősegítésével;
- A kiszámított kockázat elfogadása elvének megtartása valamennyi, a büntetés-végrehajtási rendszerrel és a büntetés-enyhítésekkel kapcsolatos döntéshozatal során.¹²

Az ENSZ Minimum Irányelvek, az Európai Börtönszabályok, a Nemzetközi Büntető és Büntetés-végrehajtási Alapítvány ajánlásai és a hatályos hazai jogszabályi előírások alapján **a biztonságos működés alapelvei** a következők:

- a szükségesség és arányosság elve,
- az egyéniesítés és a differenciálás elve,
- a komplexitás elve,
- a dinamikus biztonság elve,
- a közvetlen és a hosszú távú biztonsági követelmények összeegyeztetésének elve,
- a kiszámított kockázat elve.

2.2. A szükségesség és arányosság elve értelmében a bv. intézetek biztonságos működését, biztonsági rendszerét, valamint az egyes fogvatartottak esetében alkalmazandó biztonsági kezelési módokat úgy kell kialakítani, hogy **az megfeleljen az objektív biztonsági helyzetnek és követelményeknek.**

12 André Valloton i. m. 47-48. old.

Az Alapvető Minimum Szabályok (a továbbiakban: AMSZ) 27. pontja e tekintetben meghatározza, hogy a fegyelmet és a rendet határozottsággal kell fenntartani, nem szabad azonban több megszigorítást alkalmazni, mint amennyi a biztonságos őrizetehoz és a rendezett közösségi élet megővéséhez szükséges.

Az EBSZ 51. I. pontja szerint: a konkrét fogvatartottakra alkalmazott biztonsági intézkedéseknek a fogvatartásuk biztosításához szükséges minimumnak kell megfelelnie. A Bv. tvr. 21. § /2/ bekezdése is azt írja elő, hogy a büntetés-végrehajtás rendjéhez szükséges fegyelmet kell fenntartani, a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 32. §-a alapján pedig: a bv. intézetben a fogvatartás törvényes végrehajtásához szükséges rendet kell fenntartani.

Fenti ajánlások és jogszabályi előírások alapján a **szükségesség elve olyan mértékű biztonsági korlátozásokat kíván meg, amely garantálja a fogvatartást és a bv. intézet belső rendjének fenntartását.** A biztonsági rendszer és a biztonsági intézkedések ugyanis alapvetően korlátozó jellegűek / (megszigorítások, ellenőrzések, stb.), e korlátozásoknak azonban arányban kell állniuk a biztonsági helyzettel és követelményekkel.

A túlzott biztonságra törekvés vagy a szükségesnél csekélyebb biztonság egyaránt káros. A túlzott biztonság csorbíthatja a fogvatartottak jogainak érvényesülését, gátolhatja a reszocializációs törekvéseket, és ellenállást válthat ki a fogvatartottakból. A fogvatartottak és a személyi állomány is csak az olyan „ésszerű biztonságot” fogadja el, amelynek jogosságát és értelmét látják. A szükségtelen, az aránytalan és az ésszerűtlen biztonság ellen nyíltan vagy burkoltan fellépnek. A megszigorító biztonsági intézkedések csak akkor indokoltak, ha megfelelő helyzetelemzésen alapulnak, és alkalmazkodnak az adott helyzethez.

Ugyanakkor a szükségesnél csekélyebb biztonság is bizonytalanságot idézhet elő, gátolhatja a büntetés-végrehajtási feladatok ellátását, felláthatja a fegyelmet, végső soron káoszhoz vezethet, és táptalaja lehet különböző rendkívüli eseményeknek.

A fogvatartottak és a személyi állomány is könnyebben elfogadja a biztonsági előírásokat, ha a bv. intézet vezetése tudatosítja velük azok szükségességét és értelmét. Az EBSZ 50. pontja is azt ajánlja, hogy a helyes rend és a biztonság követelményeinek fenntartásával a fogvatartottaknak engedélyezni kell, hogy megvitassák az általános fogvatartási feltételeikre vonatkozó kérdéseket, és bátorítani kell őket arra, hogy kommunikáljanak a bv. intézet vezetésével erről a kérdéstről.

2.3. Az egyéniesítés és a differenciálás – mint a szabadságvesztés végrehajtásának általános alapelve – a biztonságos működés terén különös súllyal érvényesül. Az AMSZ 63. pontja szerint is a fogvatartottak egyéniesítése és csoportosítása alapján a biztonsági követelmények differenciálódnak, nem szükséges a biztonság ugyanazon fokáról gondoskodni minden egyes csoport tekintetében. Célszerű és kívánatos különböző biztonsági fokozatokat létrehozni, nyitott és zárt intézeteket létesíteni. A 67. a) pont pedig a többi elitélre negatív hatással lévő fogvatartottak elkülönítését javasolja.

A biztonság szempontjából az egyéniesítés és a differenciálás lényege akként foglalható össze, hogy nem szükséges minden fogvatartott részére ugyanolyan biztonsági körülményeket alkalmazni. A fogvatartottakat megfelelő rendszerben célsze-

rű csoportosítani annak érdekében, hogy a bánásmódot és a biztonságot a csoportok összetételéhez és sajátosságaihoz lehessen igazítani. **A biztonsági rendszer tekintetében a differenciálás több szinten történik.**

Az első szintet a szabadságvesztés végrehajtásának fokozataira, valamint a más jogcímenek fogvatartottakra (előzetesen letartóztatottak, elzárásra beutaltak, idegenrendészeti őrizetek stb.) vonatkozó szabályok jelentik. A Bv. tvr. 25. § /2/ bekezdése határozza meg, hogy a szabadságvesztés egyes fokozataiban eltérő az elítéltek elkülönítése a külvilágtól, eltérő őrzésük, felügyeletük és ellenőrzésük, a bv. intézeteken belüli mozgási lehetőségük. Ezen előírásokat realizálják az egyes bv. intézetek, amelyek a 21/1994. (XII. 30.) IM rendelet alapján különböző típusokba sorolhatók, úgymint megyei bv. intézetek (előzetesen letartóztatottakat fogva tartó zárt intézetek), zárt végrehajtó intézetek (fegyház és börtön fokozatú elítéltek fogvatartására), országos, valamint regionális bv. intézetek (kivételesen fegyház, továbbá börtön és fogház fokozatú elítéltek fogvatartására), a nők, a fiatalok fogvatartására szolgáló bv. intézetek, valamint az egészségügyi bv. intézmények.

A második szintet az egyes bv. intézeteken belüli differenciálás alkotja. A 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet (a továbbiakban: R.) 30. §-a és 42-44. §-ai alapján a fogvatartottat a fogvatartás biztonságára való veszélyesség növekvő mértéke szerint I., II., III., illetve IV. biztonsági csoportba kell sorolni. A R. 41. §-a meghatározza, hogy bv. intézeteken belül az elhelyezési körleteket, körletrészeket, a munkahelyeket biztonsági szempontból minősíteni kell, és meg kell határozni, hogy az egyes körleteken és munkahelyeken milyen biztonsági csoportba sorolt fogvatartottakat lehet elhelyezni, illetve foglalkoztatni.

A következő szinten az egyes fogvatartott személyek biztonságának differenciálását szükséges megoldani, ugyanis vannak olyan fogvatartottak is, akik esetében nem elegendők az általános biztonsági eljárások.

Egyes fogvatartottak, illetve a fogvatartotti populáció egyes különleges kategóriái tekintetében az egyéniesítés és a differenciálás elvének megfelelően az általánostól eltérő, különleges biztonsági körülményeket szükséges megteremteni. Ilyen fogvatartotti csoportok lehetnek:

- a ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték,
- az életfogytig és a hosszú tartamú szabadságvesztésre ítélték,
- a szervezett bűnelkövetők,
- a védelem alatt álló fogvatartottak,
- a személyiségzavarban szenvedő fogvatartottak,
- a veszélyes fogvatartottak.¹³

13 Megjegyzendő, hogy különleges biztonsági körülményeket írnak elő a következő Európa tanácsi határozatok, illetve ajánlások: ET R (76) 2. számú határozata a hosszú tartamú büntetésüket töltő elítéltek kezeléséről, ET R (82) 17. számú ajánlása a veszélyes fogvatartottak fogva tartásáról és kezeléséről, ET R (2003) 23. számú ajánlása az életfogytig tartó szabadságvesztésre és más hosszú tartamú börtönbüntetésre ítélt fogvatartottak kezeléséről. Különleges biztonsági körülményeket ír elő az 1-1/38/2003. (IK. Bv. Mell. 5.) OP intézkedés a védelmi program és a személyi védelem ellátásával kapcsolatos feladatokról.

2.4. A komplexitás elve kifejezésre juttatja, hogy a bv. intézetek biztonságát nem lehet elszigetelten, önmagában szemlélni. A biztonság kérdése szorosan összefügg más szakterületek tevékenységével. Az EBSZ 49. pontja is kiemeli, hogy a bv. intézetben a helyes rendet a biztonsági, a fegyelmi követelmények figyelembe vételével kell megtartani a fogvatartottak számára olyan életfeltételeket biztosítva, amelyek tiszteletben tartják az emberi méltóságot, és megfelelő tevékenységi programokat biztosítanak számukra.

A komplexitás elvének megfelelően a bv. intézetek biztonsági rendszerét eleve úgy célszerű kialakítani, hogy ennek részét képezze a több tudományágra (rendvédelmi tudományok, kriminológia, szociológia, pszichológia, pedagógia stb.) támaszkodó biztonsági koncepció elkészítése. Ezen túlmenően a biztonsági szakterület mellett a többi szakterületnek is szükséges bekapcsolódnia ebbe a munkába. A biztonság fenntartása ugyanis egyszerre szakirányú és funkcionális feladat is. Szakirányú feladatként a biztonsági szolgálat tevékenysége irányul a biztonság fenntartására, funkcionális feladatként pedig a többi szakterület (ellátási, egészségügyi, pszichológiai, nyilvántartási, munkáltatási, programszervezési stb.) a saját szakirányú feladatai ellátása során a biztonság fenntartását is szolgálja.¹⁴ Közvetlen biztonsági hatásai vannak ugyanis különösen a börtönön belüli életminőségnek, az elhelyezési körülményeknek (a zsúfoltság különösen veszélyezteti a biztonságot), az élelmezés minőségének. Ugyanígy biztonsági hatásai lehetnek az egészségügyi ellátás színvonalának, a munkáltatás és az egyéb foglalkoztatás, programok, elfoglaltságok lehetőségeinek, a fogvatartottakkal való bánásmódnak, ügyeik, kérelmeik, panaszaik intézési módjának.

2.5. A dinamikus biztonság elve a fogvatartottak és a személyi állomány közötti pozitív viszonyokon, a megfelelő bánásmódon alapszik. Ma már általánosan elfogadott, hogy a börtönök biztonságosan és jól csak a fogvatartottak közreműködésével működhetnek. A külső biztonság (a szökések megelőzése) és a belső biztonság (a rendbontások megelőzése) biztosítása akkor a leghatásosabb, ha a fogvatartottak és az alkalmazottak között megfelelő kapcsolat épül ki. Ez a dinamikus biztonság alapja. **A biztonság tehát a börtönön belüli jó viszonyokon és a megfelelő bánásmódon alapszik.**¹⁵ Az EBSZ 51.2. pontja szerint is: a fizikai korlátok és más technikai eszközök nyújtotta biztonságot a rájuk bízott fogvatartottakat ismerő, éber személyzet által biztosított dinamikus biztonsággal kell kiegészíteni. Mindehhez a börtön személyzetének folyamatában ismernie kell a fogvatartottakat és megfelelő – törvényes keretek közötti – kapcsolatokat és empátiás légkört kell kialakítaniuk.

Szilárd rendet és biztonságot nem kizárólagosan erős kényszer teremt, hanem az önfegyelem, amit csak elégedett emberektől lehet elvárni.¹⁶

Előzők mellett a **dinamikus biztonság az állandóan változó körülményekhez való igazodást is jelenti.** A bv. intézet vezetésének és egész személyi állományának érzékenynek kell lennie minden olyan jelenségre, amely hatással lehet a biztonságra, és ezekre azonnal reagálni kell.

¹⁴ Fejes – Csordás i. m. 10. old.

¹⁵ Nemzetközi kézikönyv 76. old.

¹⁶ Csordás Sándor: Bánásmód és biztonság. Börtönügyi Szemle, 1992. 2. szám 9. old.

2.6. A biztonságos működéshez folyamatosan össze kell egyeztetni a **közvetlen és a hosszú távú biztonsági követelményeket**, ugyanis ezek között gyakran ellentmondások keletkezhetnek. Egy-egy helyzet megoldása pillanatnyilag hatásos lehet, azonban nem biztos, hogy ez hosszabb távon is megállja a helyét. Abból célszerű kiindulni, hogy **a börtön mindig hosszú távon létezik és működik, ezért minden szituáció megoldásakor gondolni kell annak későbbi következményeire is**. A pillanatnyilag jónak látszó megoldások hosszabb távon veszélyeztethetik a biztonságot. Az egyes döntéseknél erre mindig figyelemmel kell lennie minden vezetőnek és a beosztott állománynak is. A nevelőnek például meg kell fontolnia, hogy a tv- nézési program összeállításakor engedélyezze-e egy focimeccs takarodó utáni megnézését arra tekintettel, hogy a fogvatartottak erre hivatkozva máskor már követelni fogják a takarodó utáni tv-nézést.¹⁷

2.7. A **kiszámított kockázat elve** egyaránt érvényesül a biztonsági rendszer kialakításakor, egyes biztonsági feladatok elvégzésekor, valamint egyes biztonsági helyzetek megoldásakor.

A biztonsági rendszer kialakításakor részletes kockázatelemzést kell végezni, és ennek figyelembevételével lehet hozzákezdeni a rendszer kiépítéséhez. Az egyes biztonsági feladatok elvégzésekor, valamint a különböző biztonsági helyzetek (rendbontások, rendkívüli események stb.) bekövetkezésekor mindig helyzetértékelést kell végezni, és **a döntés meghozatala előtt fel kell mérni a lehetséges kockázatokat**. Természetesen minden döntésnek lehetnek kockázatai, éppen abban rejlik a döntést hozó személy biztonsági szakismereteinek, realitás érzékének, tisztánlátásának jelentősége, hogy előre lássa a lehetséges kockázatokat, és a döntést úgy hozza meg, hogy azokra is figyelemmel legyen.

3. A biztonság fenntartásának szabályai és eszközei

3.1. A bv. intézetek rendjét és biztonságát kellő határozottsággal, a rendelkezésre álló törvényes eszközökkel és módszerekkel kell fenntartani (AMSZ 27. pont, EBSZ 49. pont, R. 32. §).

A magyar börtönrendszerben a **rend és biztonság fenntartásának eszközei és szabályai** a következők (R. 4. §):

- a fogvatartottak biztonsági értékelése,
- a fogvatartottak önkéntes jogkövetésre ösztönzése,
- az őrzés, a felügyelet és az ellenőrzés,
- a biztonsági intézkedések alkalmazása,
- a kényszerítő eszközök alkalmazása.

17 Például előfordult az egyik bv. intézetben, hogy a karácsonyi és szilveszteri ünnepek idején 8-10 napon keresztül az éves pénzmegtakarításból a szokásosnál bővebb étellel biztosították a fogvatartottak részére. Januártól természetesen visszaállt a szokásos étrend. Erre a fogvatartottak elégedetlenkedni kezdtek, mondván romlott az ételmezés színvonala. Tanulság tehát, hogy a bv. intézet vezetése nem mérte fel: az ideiglenesen biztosított jobb étellel hosszabb távon milyen következményei lehetnek.

A felsoroltak közül a biztonsági értékelés, az önkéntes jogkövetésre ösztönzés, valamint az őrzés, a felügyelet és az ellenőrzés a rend és biztonság fenntartásának ügynevezett **általános, folyamatos eszközei**. A biztonsági intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazása pedig a fegyelemsértések és rendkívüli események megelőzésének és felszámolásának **különleges eszközei**.

3.2. A fogvatartottak biztonsági értékelését a befogadást követően rövid időn belül célszerű elvégezni. Az EBSZ 51. pontja a külső biztonság tekintetében előírja, hogy a befogadást követően a lehető leggyorsabban minden fogvatartottat értékelni kell az alábbiak meghatározása végett:

- a) az a kockázat, amelyet szökés esetén a társadalomra jelentene,
- b) annak valószínűsége, hogy egyedül vagy segítséggel szökni próbál.

Az értékelést követően minden fogvatartottat a veszély fokának megfelelő biztonsági rezsimbe osztják be.

A biztonsági szintet a fogvatartás alatt rendszeresen felül kell vizsgálni. Az 52. pont a belső biztonság érdekében ajánlja a biztonsági értékelés kiterjesztését arra is, hogy a fogvatartott jelent-e veszélyt más fogvatartottak, a személyzet, vagy a bv. intézetben tartózkodó más személyek biztonságára, valamint önmagára nézve.

A hatályos jogszabályok szerint a fogvatartott biztonsági értékelését a befogadást követő nyolc napon belül kell elvégezni (R. 30. §). Az értékelés alapján a fogvatartottat a fogvatartás biztonságára való veszélyesség növekvő mértéke szerint az I., a II., a III., vagy a IV. biztonsági csoportba sorolják be.

A biztonsági csoportba való besorolásnál

- a) az elkövetett bűncselekményt (annak jellegét és körülményeit), a szabadságvesztés időtartamát és végrehajtási fokozatát, a szabadságvesztésből még le nem töltött időt, a feltételes szabadságra bocsátás esedékességét és időpontját,
- b) a fogvatartott személyiségét, előéletét, egészségi és fizikai állapotát, kapcsolattartását,
- c) új büntetőeljárás indítása esetén az ennek alapjául szolgáló magatartás jellegét és körülményeit,
- d) a bv. intézet, illetve a foglalkoztatás biztonsági szempontú sajátosságait kell figyelembe venni.

A biztonsági csoportba sorolást rendszeresen, de legalább évenként, a III. biztonsági csoportba soroltaknál hathónaponként, a IV. biztonsági csoportba soroltaknál három hónaponként felül kell vizsgálni. A besorolás alapjául szolgáló körülmények megváltozása esetén a besorolást soron kívül kell elvégezni.

A biztonsági csoportba sorolás a fogvatartottak törvényben meghatározott jogait nem érintheti, a jogok gyakorlásának módját pedig a bv. intézet házirendjében kell meghatározni (R. 42-44. §-ai.).

A biztonsági csoportba sorolás általános szabályai minden bv. intézet esetében – az intézet sajátosságai és biztonsági körülményei szerint – másként érvényesülnek. Emiatt kell a befogadást követően minden bv. intézetben elvégezni a fogvatartott biztonsági ér-

tékelését. Így előfordulhat, hogy a fogvatartott más bv. intézetbe való átszállítása esetén az előzőhöz képest más biztonsági csoportba kerül.

3.3. A fogvatartottak önkéntes jogkövetésre ösztönzése a szabadságvesztés végrehajtásának általános alapelvei közül az együttműködés elvéből, valamint a dinamikus biztonság elvéből fakad.

A fogvatartottak túlnyomó többsége a fogvatartás és a bv. intézet biztonsági szabályait önként betartja. Ennek természetesen alapvető feltétele a fogvatartottak megfelelő tájékoztatása a betartandó szabályokról. Ezzel kapcsolatban a R. 24. §-a meghatározza, hogy a fogvatartottat befogadásakor írásban tájékoztatni kell a kényszerítő eszközök alkalmazásának szabályairól. Az ezt követő 24 órán belül pedig át kell adni részére a végrehajtás rendjéről, a fogvatartottak jogairól, kötelezettségeiről szóló tájékoztatót, valamint a bv. intézet házirendjét. Tájékoztatni kell továbbá a tűzvédelmi és balesetvédelmi szabályokról. A bv. intézetnek biztosítani kell, hogy a fogvatartott a tájékoztatókat megismerhesse, függetlenül olvasni nem tudásától vagy a magyar nyelv nem ismerésétől.

A szabályok önkéntes betartását a fogvatartott önkéntes jogkövetésre ösztönzésével is célszerű elősegíteni, ami a megfelelő ismertetés mellett az előnyök és a hátrányok kilátásba helyezésével történhet. Gyakorlatilag a fogvatartottat tájékoztatni szükséges, hogy a szabályok önkéntes betartása milyen előnyökkel jár, a szabályok megszegése esetén pedig milyen hátrányok érhetik, és ezeknek milyen következményei lehetnek.

Az **előnyök kilátásba helyezése** terén például célszerű tájékoztatni a jutalmazásról, az enyhébb végrehajtási fokozatba helyezés, az enyhébb végrehajtási szabályok alá helyezés kezdeményezéséről, az átmeneti csoportba helyezés lehetőségéről, a feltételes szabadságra bocsátás pozitív véleményezéséről, az alacsonyabb biztonsági csoportba sorolás lehetőségéről. A **hátrányok kilátásba helyezése** pedig különösen a fenyítés lehetőségére, a súlyosabb végrehajtási fokozatba helyezés kezdeményezésére, a magasabb biztonsági csoportba sorolásra, a megadott előnyök visszavonására, a feltételes szabadságra bocsátás negatív előterjesztésére terjedhet ki.

3.4. A Bv. tvr. 25. §-a alapján biztosítani kell a fogvatartottak őrzését, felügyeletét és ellenőrzését, amely a fogvatartott meghatározott helyen való tartózkodására, életének, testi épségének megővésére, tevékenységének irányítására, illetve figyelemmel kísérésére terjed ki.

Mindhárom tevékenységben közös azok célja, vagyis a fogvatartott meghatározott helyen való tartózkodásának, élete, testi épsége megővésének, tevékenysége irányításának, figyelemmel kísérésének biztosítása. Emellett mindhárom tevékenység során – szükség esetén – egyaránt alkalmazhatók biztonság-technikai eszközök, biztonsági intézkedések és kényszerítő eszközök is.

Az őrzés, a felügyelet és az ellenőrzés megkülönböztetése ezen tevékenységek jellegétől, valamint a felhasználható és alkalmazható eszközöktől és módszerektől függ.

A legszigorúbb tevékenység az **őrzés**, amelyet egyebek mellett fegyverrel teljesítenek. Az őrzés az egyéb célok mellett a bv. intézet védelmére is irányul. A **felügyelet** a fogvatartott meghatározott helyen való tartózkodásának, tevékenységének folyamatos figyelemmel

kísérését és irányítását jelenti. Az **ellenőrzés** csupán a fogvatartott meghatározott helyen való tartózkodásának, illetve tevékenységének időnkénti figyelemmel kísérésére irányul.

Az egyes bv. intézetek jellegének megfelelően az őrzés, a felügyelet és az ellenőrzés más-más súllyal érvényesül. A fegyház fokozatú elítélteket fogvatartó zárt bv. intézetekben például az őrzés és a felügyelet, a fogház fokozatú elítélteket fogvatartó bv. intézetekben pedig inkább az ellenőrzés és részben a felügyelet dominál.

Az általános biztonsági, ezen belül az őrzési, felügyeleti és ellenőrzési feladatokat a büntetés-végrehajtási szervezet biztonsági szabályzata tartalmazza {0114/1997. (IK. Bv. Mell. 2.) OP intézkedés}. Az őrzési, felügyeleti és ellenőrzési feladatok ellátásának rendjét a fogvatartottak biztonsági értékelésének és a bv. intézet biztonsági sajátosságainak figyelembe vételével a parancsnok határozza meg.

3.5. A normál helyzetekben folyamatosan végrehajtandó, úgynevezett általános biztonsági feladatok mellett **fel kell készülni a rendet és biztonságot veszélyeztető vagy sértő cselekmények és események megelőzésére és felszámolására is.** Az EBSZ 52.2. pontja e tekintetben előírja, hogy eljárásokat kell meghatározni a fogvatartottak, a személyi állomány és más személyek biztonságának szavatolása, valamint a biztonságot veszélyeztető erőszakos cselekmények és más váratlan események veszélyének legkisebb mértékűre csökkentése végett.

A büntetés-végrehajtás rendjét és biztonságát különböző fajtájú és súlyosságú cselekmények és események sérthetik, illetve veszélyeztethetik, ezek bűncselekménynek, fegyelmi vétségnek vagy rendkívüli eseménynek minősülnek.

A bv. intézetekben elkövetett bűncselekmények esetén a büntetőeljárást ugyanúgy kell lefolytatni, mint bármely más esetekben (EBSZ 55. pont). A fegyelmi vétségeket képező cselekményeket, a kiszabható szankciókat, a fegyelmi eljárás rendjét, a jogorvoslati lehetőségeket a belső jognak kell szabályoznia (EBSZ 56-63. pontok).

A hatályos jogi szabályozás szerint **fegyelmi vétséget** követ el az a fogvatartott, aki a büntetés-végrehajtás rendjét vétkesen megszegi, más fogvatartottat fegyelmi vétség elkövetésére szándékosan rábír, vagy más fogvatartott részére fegyelmi vétség elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt.

Fegyelmi vétségek:

- a fogvatartás rendjének és biztonságának megsértése,
- a házirend megsértése,
- az utasítás végrehajtásának megtagadása, az étkezés megtagadása,
- a munkavégzés megtagadása, a munkarend megsértése,
- az önkárosítás,
- bódító hatású szerrel való visszaélés,
- a tiltott kapcsolattartás,
- a tiltott tárgy tartása, készítése, cseréje,
- a fogvatartott társ bántalmazása, verekedés.¹⁸

¹⁸ A fegyelmi vétségeket, a kiszabható fenytéseket és a fegyelmi eljárás rendjét a Bv. tvr. 42-43. §-ai, valamint a 11/1996. (X. 15.) IM rendelet határozza meg.

A fogvatartás biztonságát jelentős mértékben sértő vagy veszélyeztető olyan események, amelyek jogszabályban meghatározott külön intézkedések bevezetését teszik szükségessé, **rendkívüli eseménynek** minősülnek (R. 36. §).

A rendkívüli események közül a súlyosabbak a következők:

- terrorcselekmény, fogolyzandulás,
- fogolyszökés büntette és vétsége,
- tömeges utasítás-, étkezés-, munkamegtagadás, zárkatorlaszolás,
- fogvatartott kiszabadítására irányuló támadás,
- fogvatartott ellen elkövetett bűncselekmény,
- fogvatartott öngyilkossága, annak kísérlete, súlyosabb önkárosítása, halála,
- hivatalos személy elleni erőszak,
- fogvatartott által elkövetett egyéb bűncselekmény.”

3.6. Az EBSZ 53. pontja alapján magas fokú biztonsági intézkedéseket csak rendkívüli körülmények között lehet alkalmazni. Ezen intézkedések jellegét, időtartamát, alkalmazhatóságuk indokait a belső jognak kell meghatároznia.

A fogvatartás rendjét és biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmények megelőzésére, illetve megszüntetésére a fogvatartottal szemben a következő **biztonsági intézkedések alkalmazhatók:**

- biztonsági elkülönítés,
- különleges biztonságu zárkába, illetve körletre helyezés,
- hosszú időre ítélték körletére helyezés (R. 47/A. §),
- mozgást korlátozó eszköz alkalmazása,
- személymotozás,
- biztonsági ellenőrzés, biztonsági vizsgálat, biztonsági szemle,
- a zárkaajtók zárva tartásának elrendelése,
- egyes jogok gyakorlásának felfüggesztése (R. 45. §).

a) A fogvatartott **biztonsági elkülönítésére** akkor kerülhet sor, ha a bv. intézet rendjét, biztonságát súlyosan sérti, vagy veszélyezteti, ha csoportos ellenszegülésben vesz részt, a táplálkozást, az utasítás végrehajtását, a munkavégzést megtagadja, illetve ön-és közveszélyes magatartást tanúsít.

A biztonsági elkülönítés az elrendelésére okot adó körülmény megszűnéséig, de legfeljebb tíz napig tarthat, melyet a parancsnok egy alkalommal tíz nappal meghosszabbíthat (R. 46. §).²⁰

b) **Különleges biztonságu zárkába, illetve körletre helyezhető** a IV. biztonsági csoportba sorolt fogvatartott, valamint az a fogvatartott, akinek élete, testi épségének védelme más módon nem biztosítható.

A különleges biztonságu zárkába a fogvatartott három hónap időtartamra helyezhető, amely két alkalommal három-három hónappal meghosszabbítható, ezt meghaladóan

19 A rendkívüli események felsorolását az 1-1/45/2003. (IK. Bv. Mell. 6.) OP intézkedés tartalmazza.

20 A biztonsági elkülönítés részletes szabályait az 1-1/3/2001. (IK. Bv. Mell. 1.) OP intézkedés és az 1-1/17/2003. (IK. Bv. Mell. 3.) OP intézkedés tartalmazza

az elhelyezést az országos parancsnok által kijelölt bizottság tarthatja fenn, melyet hat hónaponként felül kell vizsgálnia. A fogvatartott különleges biztonságú körletre helyezését a kijelölt bizottság hat hónap időtartamra rendelheti el, melyet meghosszabbíthat, az elhelyezés indokoltságát hathónaponként felül kell vizsgálnia (R. 47. §).²¹

c) Az életfogytig tartó vagy legalább tizenöt évi szabadságvesztés büntetését töltő elítélt **hosszú időre ítélték körletére helyezhető**, ha a magatartása, a szabadságvesztés végrehajtása során tanúsított együttműködési készsége és egyéni biztonsági kockázat értékelése alapján különleges kezelése és elhelyezése indokolt.

A hosszú időre ítélték körlete az országos parancsnok intézkedésében kijelölt intézetnek az e célra kialakított, különleges biztonságú zárkából és a hozzájuk tartozó helyiségekből álló, elkülönített része. Az e körletre helyezett elítéltekre lényegében – kisebb eltérésekkel – a különleges biztonságú körletre helyezett elítéltekre vonatkozó külön szabályok vonatkoznak. Részükre kedvezőbb szabály, hogy a látogató- és a csomag-fogadás gyakorisága növelhető. A körletre helyezést a befogadási és foglalkoztatói bizottság rendeli el hat hónapra, amely az elítélt kérelmére hat hónappal meghosszabbítható. További alkalmazására csak az ezt követő egy év elteltével kerülhet sor.

d) Amennyiben a bilincs kényszerítő eszközként való alkalmazásának a törvényben meghatározott feltételei nem állnak fenn, **a fogvatartott mozgásának korlátozása** azonban a fogvatartás biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmény megelőzése érdekében szükséges, korlátozó eszközként – ha a fogvatartott egészségi állapota azt lehetővé teszi – bilincs vagy a végtagra helyezett, testi sérülést nem okozó más eszköz alkalmazható.

A mozgást korlátozó eszköz, ha a fogvatartott kísérése vagy bv. intézeten kívüli őrzése során alkalmazzák, annak idejére, egyébként az elrendelési ok megszűnéséig, de legfeljebb folyamatosan tizenkét óra időtartamra alkalmazható (R. 48. §).²²

e) Biztonsági intézkedésként a **fogvatartott megmotozható**, személyes használati tárgyai és teljes ruházata átvizsgálható. Az intézkedésnél technikai eszköz és szolgálati kutya is igénybe vehető. A test üregeinek átvizsgálását csak orvos végezheti. A motozás nem történhet megalázó, szeméremsertő módon, és azt csak a fogvatartottal azonos nemű személy végezheti. (R. 49. §).

f) A zárkák, a lakóhelyiségek, a munkaterületek, az egészségügyi helyiségek és a fogvatartottak tartózkodására szolgáló egyéb helyiségek **biztonsági ellenőrzését** naponta végre kell hajtani, ez kiterjed a nyílászáró szerkezetek biztonságára, a falak, a mennyezet, a padozat és a rácsok épségére is.

A bv. intézet biztonságának fenntartása, a rendkívüli események megelőzése, felszámolása érdekében a napi biztonsági ellenőrzésen túl a bv. intézet helyiségei, területei bármikor átvizsgálhatók.

21 A különleges biztonságú zárkába, illetve körletre helyezés részletes szabályait az 1-1/51/2003. (IK. Bv. Mell. 7.) OP intézkedés és az 1-1/78/2004. (IK. Bv. Mell. 10.) OP intézkedés tartalmazza.

22 A mozgást korlátozó eszközök alkalmazásának részletes szabályait az 1-1/77/2006. (IK. Bv. Mell. 7.) OP intézkedés tartalmazza.

A bv. intézet valamennyi helyiségére és létesítményeire kiterjedő biztonsági szemlélet szükség szerint, de fegyházban legalább kéthavonta, börtönben legalább négyhavonta, fogházban legalább félévenként, előzetesen letartóztatottak esetében legalább négyhavonta végre kell hajtani, ennek során el kell végezni a fogvatartottak motozását, ellenőrizni kell a biztonsági berendezések és felszerelési tárgyak meglétét, rendeltetésszerű használatát.

A bv. intézetben évente legalább egy alkalommal a biztonsági rendszer valamennyi területét átfogó biztonsági vizsgálatot kell tartani (R. 50-51. §).²³

g) A parancsnok biztonsági okból, rendkívüli esemény bekövetkezésének megelőzése, megszakítása, felszámolása érdekében – a kiváltó ok megszűnéséig (a végrehajtási fokozattól függetlenül) – elrendelheti az elhelyezési körleten az **ajtók zárva tartását** (R. 52. §).

h) A bv. intézet rendjét, a fogvatartás biztonságát közvetlenül és súlyosan sértő vagy veszélyeztető események felszámolásának az idejére – legfeljebb öt napig – a bv. intézet parancsnoka a fogvatartottak meghatározott csoportjára nézve elrendelheti **egyes jogok** (levelezés, látogatás, munkavégzés, szabad levegőn tartózkodás, művelődési és sportolási lehetőségek igénybe vétele, iskolai oktatáson részvétel, diplomáciai, illetve konzuli képviselővel érintkezés, csomag-fogadás és -küldés, távbeszélőn való érintkezés) **gyakorlásának teljes vagy részleges felfüggesztését**. Az országos parancsnok az intézkedés tartamát további öt nappal meghosszabbíthatja. Az intézkedés elrendeléséről a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészt értesíteni kell, aki az intézkedést haladéktalanul megvizsgálja, annak tartalmát megváltoztathatja, vagy az intézkedést megszüntetheti (Bv. tvr. 37/A. §, R. 53. §).

3.7. A kényszerítőeszközök alkalmazását a nemzetközi szabályok szigorú feltételekhez kötik.²⁴ Kényszerítő eszközöket csak szökés megakadályozása, jogos védelem, a rendet és biztonságot sértő vagy veszélyeztető aktív és passzív ellenszegülés esetén lehet alkalmazni. A kényszerítő eszközök alkalmazását a belső jognak kell szabályoznia, amelynek ki kell terjednie az alkalmazhatóság eseteire, az alkalmazható eszközökre, az alkalmazás módjára, valamint az alkalmazásról való jelentéstételre és a kivizsgálásra.

A kényszerítő eszközök alkalmazására a személyi állomány tagjait ki kell képezni. Más rendfenntartó szervezetnek a rendkívüli események felszámolásában való részvételét is szabályozni szükséges.

A kényszerítő eszközök alkalmazását a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény (Bv. sztv.) szabályozza.

A személyi állomány tagjai a bv. intézet biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmények felszámolása érdekében jogosultak és kötelesek a rend fenntartásához, illetve helyreállításához a szükséges intézkedéseket megtenni, ennek során a megengedett kényszerítő eszközöket is jogosultak alkalmazni (Bv. tvr. 20. § /3/, /4/ bekezdés, Bv. sztv. 11. § /1/ bekezdés).

²³ Az ellenőrzések részletes szabályait az 1-1/30/2003. (IK. Bv. mell. 4.) OP intézkedés tartalmazza.

²⁴ Az ENSZ Minimum Szabályok 33-34. és 54. pontjai, az Európai Börtönszabályok 64-69. pontjai.

A kényszerítő eszközök alkalmazásakor be kell tartani a szükségesség és az arányosság elveit. Kényszerítő eszköz csak akkor alkalmazható, ha más intézkedés nem vezet eredményre (Bv. sztv. 15. § /1/ bekezdés). Az intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nem áll arányban annak törvényes céljával. Több lehetséges és alkalmas intézkedés közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett a legkisebb személyi korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár (Bv. sztv. 11. § /2/ bekezdés). Az intézkedés során kerülni kell a sérülés okozását, az emberi élet kioltását (Bv. sztv. 11. § /5/ bekezdés). A kényszerítő eszközt csak addig szabad alkalmazni, amíg az ellenszegülés megtört vagy az intézkedés eredményessége enélkül is biztosítható (Bv. sztv. 16. § /4/ bekezdés).

A kényszerítő eszköz alkalmazására az érintettet – ha az eset körülményei lehetővé teszik – előzetesen figyelmeztetni kell. Kényszerítő eszköz nem alkalmazható magatehetetlen személlyel szemben, továbbá – a testi kényszer és bilincs kivételével – a terhes nővel és a gyermekkorú személlyel szemben, ha e körülményekről az intézkedő személynek tudomása van, vagy azok nyilvánvalóan felismerhetők (Bv. sztv. 16. § /1/, /2/ bekezdés).

Kényszerítő eszköz fogvatartottal szemben akkor alkalmazható, ha:

- a bv. szerv rendjét, biztonságát sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsít,
- bármely személy életét, testi épségét, személyes szabadságát sérti vagy veszélyezteti,
- bűncselekmény megakadályozása érdekében szükséges.

Kényszerítő eszköz azzal a személlyel szemben is alkalmazható, aki:

- a bv. szerv által fogvatartott személy életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy a fogvatartás biztonságát sérti, illetve veszélyezteti,
- a bv. szerv területén annak rendjét, biztonságát sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsít,
- a bv. szerv, illetve a személyi állomány tagja ellen támad, a személyi állomány tagját a feladatának ellátásában akadályozza, vagy intézkedésre kényszeríti,
- a bv. szerv vagyónát rongálja, és azt felhívás ellenére sem hagyja abba,
- a bíró, az ügyész, illetve az eljárásban közreműködő más hivatalos személy életét, testi épségét, személyes szabadságát sérti, vagy veszélyezteti (Bv. sztv. 17. §).

A büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományú tagjai a következő kényszerítő eszközöket, illetve kényszerintézkedéseket alkalmazhatják:

- testi kényszer,
- bilincs,
- könnygáz, elektromos sokkoló eszköz,
- gumibot,
- szolgálati kutya,
- lőfegyver,
- kötelékben fellépés,
- tömegoszlatás.

Az egyes kényszerítő eszközök alkalmazhatóságának feltételeit – az általános feltételeken túlmenően – a törvény szigorúan szabályozza.

a) Az intézkedésnek – aktívan vagy passzívan – ellenszegülő személlyel szemben az ellenszegülés megtörésére **testi kényszer** (megfogás, lefogás, ellökés, elvezetés, önvédelmi fogás) alkalmazható (Bv. sztv. 18. §).

b) **Bilines** alkalmazható a fogvatartott támadásának, szökésének, engedély nélküli eltávozásának és önkárosításának megakadályozására, továbbá az intézkedéssel szembeni – aktív vagy passzív – ellenszegülés megtörésére (Bv. sztv. 19. §).

c) A bv. szervezetnél rendszeresített **könnygáz, elektromos sokkoló eszköz, illetve gumibot alkalmazható**

– az életet, a testi épséget, a személyes szabadságot, illetve a vagyontbiztonságot közvetlenül sértő vagy veszélyeztető támadás elhárítására,

– az intézkedéssel szembeni aktív ellenszegülés megtörésére (Bv. sztv. 20. §).

d) **Szolgálati kutya** a következő esetekben és módokon alkalmazható:

– szájkosárral ellátott szolgálati kutya – pórázon vagy anélkül – akkor alkalmazható, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei fennállnak,

– szájkosár nélkül szolgálati kutya pórázon akkor alkalmazható, ha a bv. intézet, illetve a fogvatartás biztonságát veszélyeztető csoportosulás enyhébb kényszerítő eszközzel nem osztható szét, vagy ha a személyi állomány tagjának az intézkedésével szemben tanúsított aktív ellenállás leküzdéséhez szükséges,

– szájkosár és póráz nélkül szolgálati kutya

– személyi sérüléssel fenyegető támadás, illetve az életet vagy a testi épséget közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására,

– az elzárást vagy az idegenrendészeti őrzetet töltő személy kivételével, a fogvatartott szökésének megakadályozására, és a megszökött fogvatartott elfogására alkalmazható (Bv. sztv. 21. §).

e) A **lőfegyverhasználat** különösen súlyos kényszerítő eszköz, mivel alkalmazásakor akár az élet kioltására is sor kerülhet. A lőfegyverhasználat lényegében ellentétben áll az élethez való joggal. Bizonyos esetekben azonban a társadalom érdeke, hogy a biztonságát súlyosan sértő vagy veszélyeztető cselekményeket végső soron fegyverrel is felszámolja. Erre ad felhatalmazást az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 2. Cikkének 2. pontja.²⁵

Lőfegyverhasználat a hivatásos állomány tagjának saját elhatározásából, vagy az arra jogosult előjáró utasítására történhet. Kötelékben való fellépés esetén lőfegyver csak az előjáró utasítására használható.

Lőfegyverhasználatnak csak a szándékos, személyre leadott lövés minősül. Nem minősül fegyverhasználatnak a figyelmeztető lövés, továbbá a tömegoszlatás, rendfenntartás

25 Az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 2. Cikk 2. pontjának szövege a következő: „Az élettől való megfosztást nem lehet e Cikk megsértéseként elkövetettnek tekinteni akkor, ha az a feltétlenül szükségesnél nem nagyobb erőszak alkalmazásából ered:

a) személyek jogtalan erőszakkal szembeni védelme érdekében,

b) törvényes letartóztatás foganatosítása vagy a törvényesen fogva tartott személy szökésének megakadályozása érdekében,

c) zavargás vagy felkelés elfojtása céljából törvényesen tett intézkedés esetén.”

céljából alkalmazott riasztólövés. A bv. szervezetben rendszeresített robbanó fegyverekre a lőfegyverhasználat szabályait kell alkalmazni (Bv. sztv. 22. § /1/, /2/, /4/ bekezdés).²⁶

Lőfegyver a következő esetekben használható:

- az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítására,
- a testi épséget vagy a személyi szabadságot súlyosan veszélyeztető közvetlen támadás elhárítására,
- a közveszélyokozás, a terrorcselekmény vagy a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése bűncselekményének megakadályozására vagy megszakítására,
- bűncselekmény lőfegyverrel, robbanóanyaggal vagy az élet kioltására alkalmas más eszközzel való elkövetésének megakadályozására,
- lőfegyver, illetőleg robbanóanyag jogosulatlan, erőszakos megszerzésére irányuló cselekmény megakadályozására,
- a bv. szerv ellen elkövetett fegyveres támadás elhárítására,
- a fogvatartott erőszakos kiszabadításának a megakadályozására,
- azzal szemben, aki a nála levő fegyvert, vagy más, az életre, testi épségre veszélyes eszközt felszólításra nem teszi le, és magatartása annak ember elleni közvetlen használatának szándékára utal,
- az intézkedő saját élete, testi épsége, illetve személyes szabadsága ellen intézett támadás elhárítására (Bv. sztv. 22. § /3/ bekezdés).

Lőfegyver használatának nincs helye:

- ha olyan személy életét, testi épségét veszélyeztetné, akivel szemben a lőfegyverhasználat szabályai nem állnak fenn,
- ha az intézkedés célja tárgyra vagy állatra leadott lövéssel is elérhető,
- a fogvatartott szökésének megakadályozása, illetve szökése esetén elfogására.

A felsorolt tilalmak nem vonatkoznak arra az esetre, ha a lőfegyverhasználat a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadás, illetve ellenállás leküzdése miatt szükséges (Bv. sztv. 23. §).

Lőfegyverhasználatnak tömegben (csoportosulásban) lévő személlyel szemben csak akkor van helye, ha az egyes személy elleni lőfegyverhasználat feltételei fennállnak. A lőfegyverhasználatnak az egyes személy ellen kell irányulnia (Bv. sztv. 25. §). Tömeg ellen tehát sortüzet löni tilos!

f) A bv. szervezet hivatásos állományú tagjai **kötelékben a következő esetekben léphetnek fel:**

- fogolyzendülés felszámolására,
- terrorcselekmény felszámolására,

²⁶ A jogszabály nem rendezi a lőfegyverből kilőhető gumilövedék és műanyag lövedék használatát. A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 53. § /3/ bekezdése szerint a tömegoszlatás, rendfenntartás céljára rendszeresített gumilövedék nem minősül lőfegyverhasználatnak, a /4/ bekezdés alapján viszont a műanyag lövedék használatára a lőfegyverhasználat szabályait kell értelemszerűen alkalmazni. Amíg a jogszabály nem rendezi a gumilövedék alkalmazását, addig azt is az éles löszerral azonos feltételek mellett lehet alkalmazni.

- túsok kiszabadítására,
 - megszőkött fogvatartott felkutatására és elfogására,
 - a bv. szervet, illetőleg eszközeit, járműveit ért támadás elhárítására,
 - a bv. szervből, annak járműveiből való erőszakos kitörés megakadályozására,
 - a bv. szerv biztonságát sértő vagy ezzel közvetlenül fenyegető tömeges vagy erőszakos cselekmények megakadályozására, felszámolására,
 - más rendvédelmi szerv kérésére a közrend és a közbiztonság, az élet- és vagyonbiztonság súlyos sérelme vagy annak közvetlen veszélye esetén (Bv. sztv. 26. §).
- g) A fogvatartás és a bv. szervezet biztonságát közvetlenül veszélyeztető **tömegszétosztatására**, a kényszerítő eszközök alkalmazásán túl a következő eszközök és intézkedések alkalmazhatók:
- vízsugár,
 - pirotechnikai eszköz,
 - riasztólövés,
 - ingerlő vegyi eszköz,
 - kényszerosztatás.
- Tömegosztatásnál löfegyverhasználatnak nincs helye (Bv. sztv. 27. §).

4. A büntetés-végrehajtási intézetek biztonsági rendszere

4.1. A biztonság – mint állapot – különböző körülmények következménye, amely általában nem valósul meg önmagától. Valamit tenni kell annak érdekében, hogy az adott személy vagy szervezet biztonságban létezzen. Az embereknek például valamilyen módon védeniük kell vagyonukat (lakásukat, gépkocsijukat, pénztárcájukat stb.) annak érdekében, hogy vagyontárgyaik biztonságban legyenek. A szervezeteknek meg kell szervezniük biztonságos működésüket. A biztonságos működéssel kapcsolatos feladatokat be kell építeniük az egyéb feladataik közé. Szükség esetén **ki kell alakítaniuk biztonsági rendszerüket.**

A biztonsági rendszer természetesen minden szervezet esetében a biztonsági körülmények és követelmények jellegétől függ. Alapvetően **az adott szervezet adottságai, sajátosságai határozzák meg**, hogy milyen biztonsági rendszert kell létrehozni. Másfajta biztonsági rendszert kell kialakítani például egy bank, egy áruház, egy kórház vagy egy börtön esetében.

Általános és ideális biztonsági rendszer nem létezik, csupán az adott helyzethez, adottságokhoz igazodó, a viszonylagos egyensúlyt biztosító egyedi rendszert lehet létrehozni. Ez természetesen nem mond ellent annak, hogy lehet megfogalmazni általános biztonsági elveket, azonban ezeket mindig egyedileg kell alkalmazni.

A **biztonsági rendszernek különböző területei és elemei** különböztethetők meg. Szinte minden szervezet esetében meg kell szervezni például a tűzvédelmet, a munkavédelmet, a vagyonvédelmet – mint a biztonsági rendszer külön-külön területeit. Egyes szervezetek objektumainak esetében a biztonsági rendszernek speciális területei is vannak, így például egyes objektumokat fegyveresen is őrizni és védeni kell. Ezek közé tartoznak a börtönök is.

A biztonsági rendszerek – mint általában minden más rendszer – személyi és tárgyi elemekből, valamint a biztonság fenntartására irányuló feladatokból és szabályokból tevődnek össze. Ezek jellegzetességeit szintén az adott szervezet sajátosságai határozzák meg.

4.2. A büntetés-végrehajtás tekintetében általános biztonsági rendszer nem létezik, **csak az egyes bv. intézeteknek van biztonsági rendszerük.** Ez azonban nem mond elent annak, hogy léteznek általános és az egyes bv. intézeti típusokra vonatkozó különös biztonsági követelmények.²⁷ Az általános és a különös biztonsági követelmények az egyes bv. intézetek biztonsági rendszerének kialakításakor érvényesülnek. Természetesen az egyes típusokba tartozó bv. intézetek biztonsági rendszerei számos hasonlóságot mutatnak. Avatott szemek már messziről látják például, hogy az adott bv. intézet zárt vagy nyitott jellegű.

A bv. intézetek biztonsági rendszerei a következő **biztonsági területekből és biztonsági elemekből** tevődnek össze:

I. a biztonsági rendszer területei:

- 1) az őrzési és védelmi rendszer,
- 2) a tűzvédelem,
- 3) a vagyonvédelem,
- 4) a munkavédelem,
- 5) a titokvédelem,
- 6) az informatikai védelem,
- 7) a katasztrófa védelem stb.;

II. a biztonsági rendszer elemei:

- 1) a biztonsági szabályok és feladatok (aktív elemek),
- 2) a biztonságtechnikai rendszer (passzív vagy statikus elemek),
- 3) a biztonság szervezeti és személyi rendszere (dinamikus elemek).

A bv. intézet biztonsági rendszerét az intézet létesítésekor kell meg tervezni, a már meglévő intézetek esetében pedig az intézet jellegének meghatározásakor kell erről dönteni. A bv. intézet működtetéséhez szükséges személyi állományt is biztosítani kell. Az intézet biztonsági rendszerének szabályait pedig a bv. intézet vezetésének kell kidolgoznia.

A biztonsági rendszer kialakításakor különös figyelmet kell fordítani arra, hogy annak **egyes területei egymással összefüggésben** érvényesüljenek. Előfordulhat ugyanis, hogy a biztonsági rendszer egyes területei egymásnak ellentmondó követelményeket tartalmaznak. Az őrzési rendszer alapvető követelménye például a bv. intézet belső területeinek elszigetelése (rácsok, rácsajtók telepítése stb.), a tűzvédelmi rendszerben viszont alapvető érdek az emberek minél gyorsabb menekítése. A belső elszigeteléseket tehát úgy kell megoldani, hogy a tűzvédelmi követelmények is megfelelően érvényesüljenek.

²⁷ Általános biztonsági követelményeket ír elő a Büntetés-végrehajtási Szervezet Biztonsági Szabályzata (0114/1997. (IK. Bv. Mell. 2.) OP intézkedés). Jelenleg különös biztonsági szabályok írott formában nem léteznek. Az új bv. intézetek létesítésekor például, az intézet jellegének megfelelően, a hagyományokra építve érvényesítik a tipikus követelményeket.

4.3. A biztonsági rendszer szabályainak rendeltetése a bv. intézet rendjének fenntartása és biztonságos működésének elősegítése azáltal, hogy aktivizálják a biztonsági rendszert.

A bv. intézetek tevékenységét a jogszabályokon és az irányítói (IRM és BVOP) rendelkezéseken túl számos helyi belső rendelkezés is szabályozza.²⁸ Ezek egy részét a kifejezetten biztonsági tárgyú szabályok alkotják, de más szakterületek szabályai is tartalmazhatnak biztonsági rendelkezéseket. A fogvatartottak részére készített házirend is tartalmaz például biztonsági előírásokat.

A biztonsági rendszer szabályainak részét képezik a rendszer különböző területeinek szabályai, mint például az őrzési és védelmi rendszer szabályai, a tűzvédelmi szabályok, munkavédelmi szabályok stb.

Az őrzési és védelmi rendszer szabályainak egy része általános jellegű, más része pedig a biztonsági tevékenység egy-egy részterületét szabályozza. Általános jellegű például az őrzési rendszer leírása, az ahhoz tartozó egyéb okmányok, szolgálati utasítások, örutasítások. Az egyes tevékenységeket szabályozzák például az intézetbe való be- és kiléptetés, a fogvatartottak bv. intézeten belüli mozgatásának, a motozások és biztonsági ellenőrzések végrehajtásának szabályai.

A biztonsági szabályok külön területét alkotják a rendkívüli események felszámolására vonatkozó szabályok: riadótervek, védelmi tervek stb.

4.4. A biztonságtechnikai rendszer a bv. intézetek biztonsági rendszerének passzív (statikus) eleme. A börtönök sohasem létezhetek valamilyen biztonsági létesítmények (magas és vastag falak, rácsok, erős ajtók, stb.) nélkül.

A mai börtönökben a biztonsági berendezések és biztonságtechnikai eszközök alapvető rendeltetése a következőkben foglalható össze:

- elhatárolják, elszigetelik az őrzött területet,
- fizikailag akadályozzák, vagy késleltetik a rendkívüli események elkövetését,
- visszatartanak, elriasztanak a rendkívüli események elkövetésétől,
- védelmeznek a támadások ellen,
- lehetővé teszik a helyiségek, területek figyelését, az események jelzését, rögzítését,
- biztonságosabbá teszik és könnyítik az őrzési és felügyeleti feladatok végzését,
- lehetővé teszik a személyek, a csomagok, a járművek biztonsági ellenőrzését,
- biztosítják a gyors hírósszekötötést.²⁹

A biztonsági berendezések és biztonságtechnikai eszközök összefüggő rendszert alkotnak, amelyben a legkisebb „hézagnak” sincs helye, hiszen a fogvatartottaknak elegendő idejük van arra, hogy kipuhatolják a rendszer gyenge pontjait.

A biztonságtechnikai rendszer **különböző területekre** tagozódik, úgymint a bv. intézet külső őrzési és védelmi rendszere (bástyafalak, kerítések, mozgásérzékelők, kapuk stb.), a belső területek őrzési létesítményei (belső kerítések, kapuk, térfigyelő tv-

28 Lásd: Csordás Sándor: A rend lelke (A bv. intézetek belső szabályairól). Börtönügyi Szemle, 1997. 3. szám 38-48. old.

29 Lásd: Csordás Sándor: A technika szerepe. Börtönügyi Szemle, 1995. 2. szám. 68. old.

kamerák stb.), a zárkaépületek, munkahelyek és a fogvatartottak tartózkodására szolgáló más helyiségek külső és belső őrzési és védelmi eszközei (rácsok, zárkaajtók, belső rácsajtók stb.)

A biztonsági berendezések és biztonságtechnikai eszközök mechanikai és elektronikai eszközökből állnak. Mechanikai eszközök: a bástyafalak, a kerítések, a kapuk, a rácsok, a dróthálók, a biztonsági zárok, a védelmi építmények, az őrtornyok stb. Az elektronikai eszközök közé tartoznak: a jelző- és riasztórendszerek, a tv-kamerás figyelőrendszerek, a személy- és a csomagvizsgálók, a híradástechnikai rendszerek, a világi-tástechnikai eszközök.³⁰

A biztonságtechnikai rendszernek pontosan illeszkednie kell a biztonsági rendszer egyéb elemeihez. A technikát nem szabad sem lebecsülni, sem felülértékelni. Tudomásul kell venni, hogy megfelelő színvonalú biztonságtechnika nélkül ma már nem tudnának a bv. intézetek biztonságosan működni. Ugyanakkor azt is fegyelembe kell venni, hogy a technikának negatív hatásai is lehetnek, például a túlzott technika elszemélytelenítheti a kapcsolatokat, jelentősen drágíthatja a bv. intézet üzemeltetését, gátolhatja a dinamikus biztonság elvének érvényesülését.

A bv. intézetek biztonsági körülményeinek és sajátosságainak megfelelő biztonságtechnikai rendszer kiépítése indokolt. A zárt jellegű bv. intézetekben például magas fokozatú technika szükséges.

4.5. A biztonsági rendszer működését a személyi állomány szolgálatellátása teszi élővé. A **szervezeti és személyzeti rendszer** a biztonsági feladatok elvégzése által a biztonsági rendszer dinamikus elemét képezi.

A komplexitás elvéből adódóan a bv. intézet egész személyi állományának tevékenysége hatással lehet a biztonságra. Emellett a biztonság fenntartása külön szakterületnek minősül. A biztonsági szakterület tovább tagozódik a bv. intézet külső őrzésére és védelmére, a belső felügyeletre, a munkáltatás biztonsági felügyeletére, a fogvatartottak előállítására és szállítására, valamint a fogvatartottakkal kapcsolatos egyéb őrzési és felügyeleti feladatokra.

A biztonsági feladatokat általános jelleggel a Biztonsági Szabályzat tartalmazza, az egyes bv. intézetekben a konkrét szolgálati helyeken végrehajtandó feladatokat a belső szabályok határozzák meg (örutasítások, szolgálati utasítások stb.)

A biztonsági szakfeladatokat szervezetenként a biztonsági szolgálat, mint a bv. intézet egyik szakszolgálatára végzi.³¹

30 A biztonsági létesítményeket és eszközöket a Biztonsági Szabályzat tartalmazza.

31 A bv. intézetek szervezeti felépítésében egyik szervezeti egység a biztonsági osztály, amely az egész biztonsági szakterület feladatait látja el. Egyes bv. intézetekben a biztonsági szakterület szervezetenként kettéválhat: a belső felügyelői szolgálat az ún. fogvatartási ügyek osztályának állományába tartozik.

Felhasznált irodalom

- Albert Albert:** Tűzvédelem a börtönökben. Börtönügyi Szemle, 2003. 4. szám.
- Albert Albert:** A büntetés-végrehajtási intézetek katasztrófa veszélyeztetettsége. Börtönügyi Szemle, 2005. 3. szám.
- Boglyasovszky Csaba – Garami Lajos:** Klasszifikáció a biztonsági kockázatértékelés alapján. Börtönügyi Szemle, 2005. 1. szám.
- Bökönyi István:** A terrorizmus fenyegetése, kezelése, különös tekintettel a magyar Bv. Szervezetre. Börtönügyi Szemle, 2004. 3. szám.
- Csordás Sándor:** Objektumvédelem I. Szerkesztette: Nán Jenő. Alfa kiadó, Budapest, 1996.
- Csordás Sándor:** Bánásmód és biztonság. Börtönügyi Szemle, 1992. 2. szám.
- Csordás Sándor:** A rend lelke (A bv. intézetek belső szabályairól). Börtönügyi Szemle, 1997. 3. szám.
- Csordás Sándor:** A technika szerepe. Börtönügyi Szemle, 1995. 2. szám.
- Csóti András:** A magyar börtönügy új kihívása: a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés. Börtönügyi Szemle, 2005. 2. szám.
- Fejes Imre – Csordás Sándor:** Gondolatok a büntetés-végrehajtás biztonsági rendszeréről. Módszertani Füzetek, 1981. 1. szám.
- Finszter Géza:** A rendőrségek megvalósult reformja. Kriminológiai Közlemények 63. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2007.
- Jacobs, James – Maghan, Jess:** Veszélyes és hosszú időre elítélt bűnözők az USA-ban. Kézirat. Prága, 1992.
- Kondorosi Ferenc:** A biztonság új dimenziói. Börtönügyi Szemle, 2006. 4. szám.
- Nádasi Béla – Sztodola Tibor:** A magyar büntetés-végrehajtás terrorcselekményi fenyegetettsége. Börtönügyi Szemle, 2004. 2. szám.
- Sztodola Tibor – Nádasi Béla:** A löfegyverhasználat és a fogolyszökés. Börtönügyi Szemle, 2003. 3. szám.
- Valloton, André:** A szabadságvesztés büntetések végrehajtása a biztonsági elvek figyelembe vételével. Börtönügyi Szemle, 2006. 2. szám.
- Vókó György:** Az elítéltek elektronikus felügyeletével kapcsolatos véleményekről. Börtönügyi Szemle, 2004. 3. szám.